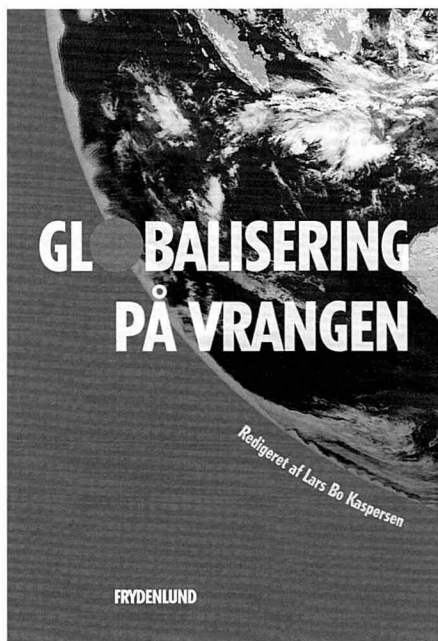

Globaliseringen er over os

Preben Etwil anmelder:

Lars Bo Kaspersen (Red.):
GLOBALISERING PÅ VRANGEN
– politiske, økonomiske og
kulturelle perspektiver,
Frydenlund 2005.

En gruppe yngre danske forskere og en enkelt britisk – og nu død – nes-tor er bidragsydere til denne antologi om globalisering. Bogen er opdelt i tre hovedafsnit. Første del handler om globaliseringens politiske og økonomiske perspektiver. Anden del omhandler globaliseringens kulturelle perspektiver. Tredje og sidste del belyser globaliseringens fortid og fremtid. Der er både fagligt og sprogligt tale om en pose blandede bolcher. Med 11 forskellige bidragsydere er det naturligvis svært at fastholde kontinuiteten, og det helt skarpe sigtepunkt. Man kommer vidt omkring. Bogen kæmper lidt med sin egen belæsthed ved at være oppe på de høje teoretiske nagler, hvilket gør den lidt tung at læse, hvis man bare ønsker at læse for underholdningen og indsigtens skyld. Bogen tager nok for mange globaliseringstemaer op, hvilket resulterer i, at man sjældent kommer meget videre end nogle introducerende teoretiske forpostfægtninger. Redaktørens introduktion forsøger dog at holde sammen på trådene – om end ikke andet, så ved at begrunde sine valg af kapitler.

Globaliseringen har udhulet mange af nationalstatens muligheder for at regulere og styre samfundet. Det betyder for det første, at den internationale sammenhæng og forbundethed i verden øges. Globaliseringen er ikke kun økonomisk. Den viser sig også ved telekommunikation, der flyder frit rundt i verden og kulturstrømme. Mht. menneskers frie bevægelighed kniber det som bekendt noget. Det er medvirkende til, at globalisering fører til en mere ulige verden. Hvis folk havde kunnet bevæge sig friere, ville de være vandret efter de bedre økonomiske vilkår. Kommunikation via moderne medier øges stærkt. Der er i

dag ved at danne sig en international medieoffentlighed, der i høj grad er domineret af amerikanske medier. Ved et klik på en computertast kan mennesker over hele kloden i løbet af brøkdele af sekunder holde sig informeret om visse aspekter af den globale udvikling, og reagere på dem, fx ved at sælge deres værdipapirer eller købe nye.

Nogle ser globalisering som en slags nyliberal ideologi, der stiller krav til at nedbryde velfærdsstaterne, fordi "markedet kræver det", og som "forlanger" fleksibilitet og omstillingsparathed af hver enkelt samfundsborger. Ifølge de nyliberale principper er der nogle friheder, som skal opfyldes, for at globaliseringen virkelig kan tage fart og føre til en økonomisk vækst, der menes at ville komme os alle til gode. Det drejer sig om total handelsliberalisering, så varer og tjenesteydelser kan omsættes helt frit på globalt plan. Endelig ønskes også fri adgang til naturressourcer og adgang til at komme af med den forurening, der er et resultat af produktionen.

Globalisering har især i den vestlige verden udløst en uhørt økonomisk vækst, da produktionen og investeringerne er søgt derhen, hvor det var mest profitabelt. Dette har i ekstrem grad billiggjort den vestlige verdens forbrug. Til gengæld er skellet mellem den rige og den fattige del af verden blevet endnu større, hvilket naturligvis skaber en risiko for øgede konflikter mellem de rige og de fattige lande.

Nationalstatsstrategien er langsomt men sikkert ved at blive undergravet af globaliseringen, hvor den økonomiske magt og politikken bliver adskilt. Den økonomiske magt forstået som kapital og informationsviden bliver eksteritorial, mens de eksisterende politiske institutioner forbliver lokale og nationalt funderet. Dette fører automatisk til nationalstaternes svækkelse. Staterne må slippe kontrollen og gøre brug af deregulering, for derefter at overlade styringen til markeds kræfterne. Dermed opløses og udhules indholdet af nationalstatens funktionsområder. Indholdet af nationalstatens kulturelle og ideologiske identitet bliver en hul skal uden sammenhæng med den globaliserede verdens krav

til frit valg på alle hylder uafhængig af tid og sted. Naturligvis har alle mennesker brug for en identitet – en fællesskabsfølelse, men i modsætning til tidligere er den ikke knyttet til nationalstaten eller traditionen, men det selvstændige valg. Dermed er den også mere diffus, og langt mere søgende.

Bogen indeholder 10 kapitler, og det er umuligt at yde alle bidragene fuld retfærdighed i denne anmeldelse. Jeg vil derfor begrænse mig til kun at fremdrage fire af kapitlerne. Det var de kapitler der på en eller anden måde sagde mig mest. Hvis andre havde læst bogen, er det ikke usandsynligt, at de ville have fundet andre kapitler mere vedkommende og relevante end dem som jeg har udvalgt. Det er jo enhver antologis styrke – og svaghed.

Et af bogens bedste kapitler er af den britiske samfundsteoretiker Paul Hirst "Demokrati og global governance" som beskriver demokratiets indlejring i nationalstaten. Det demokratiske ideal hviler på en rationel forudsætning om, at alle mennesker er ligeværdige, og bør behandle hinanden som sådan. Det er derfor vigtigt at notere sig, at når alle skal kunne deltage ligeværdige i den fælles politiske beslutningsproces, så er det en forudsætning, at ingen har ret til at bestemme, hvad andre skal tænke og tro. Retten til at deltage som ligeværdig i den demokratiske beslutningsproces modsvares derfor af en moralsk forpligtelse til at bruge sin politiske indflydelse til at opretholde de samfundsmæssige betingelser for den demokratiske ligeværdighed. Hvis der ikke er denne sammenhæng mellem rettigheder og pligter, så er demokratiet ved at undergrave sig selv. Hirst udtrykker det på denne måde: "I dag er demokrati kommet til at stå som ikke blot den bedste, men faktisk den eneste reelt legitime politiske styreform. Udemokratiske regimer ses som tegn på økonomisk tilbageslåenhet og social fragmentering. Der er tre årsager til denne udvikling. For det første har der siden det syttende århundredes Europa i takt med den konstante vækst i udbredelsen af markedsformen og i lønarbejdet

været en generel tendens til øget social lighed og nedbrydning af sociale statushierarkier. Dette er blevet fulgt af indførelsen af formelt lige juridiske rettigheder og en tendens til, at de regerede inddrages i det politiske fællesskab. For det andet har der, på grund af denne voksende homogenitet mellem regerende og regerede, i stigende grad været en anerkendelse af, at regeringsudøvelse kun kan ske med de regereds samtykke. For det tredje er der konsolideringen af den moderne stat som en eksklusiv, territorial og bindende organisationsform. Man kan ikke træde uden for statens governance og forblive statsborger. Derfor ønskværdigheden af, hvor der hersker statuslighed for den enkelte borger, at have en ligelig indflydelse på valg af regering såvel som en forpligtelse til at acceptere flertallets afgørelser. Pointen er, at de processer der har fremmet demokratiet, også har fremmet nationaliseringen af det politiske og af statsmagten.

Et andet absolut læseværdigt kapitel er Anne Katrine Wolgasts "Globalisering af individualisering", der med solid støtte i Anthony Giddens' og Ulrich Becks modernitetsbegreber påviser, at globalisering medfører en udbredelse og en styrkelse af individualisering. Et forhold der kan være med til at øge forskellene i verden, og som sætter de nationale vestlige velfærdsstater under pres: "Den globale fattigdom inden for den kapitalistiske verdensøkonomi er det tydeligste eksempel på, at det samme fænomen ikke optræder i en individualiseret form globalt. Den internationale arbejdsdeling derimod har en individualiserende effekt overalt, som virker forskelligt alt efter uddannelsesniveau. Opløsningen af familier og klasser må også nødvendigvis forløbe anderledes (hvis den overhovedet finder sted), i det øjeblik, hvor der er tale om individualisering, som primært er markedsdrevet og ikke opfanges af velfærdsstaten. Markedets krav om mobilitet og fleksibilitet ser ikke anderledes ud i Danmark end i Thailand, og individualiseringsspiralen rammer fra arbejdsmarkedets side derfor med samme styrke her som der. Der er blot den store forskel, at markedets krav ikke affjedres eller understøttes af velfærdsstatens bør-

neinstitutioner, 37 timers uge, fri adgang til uddannelse etc."

Kapitlet af Jens Chr. Hermansen "Kulturkritikkens muligheder under den kulturelle globalisering" diskuterer om globalisering giver større kulturel indsigt og refleksion. Dette svar er langt fra entydigt, men en række teoretiske koryfæer på området bliver trukket af stalden. Vi får bl.a. præsenteret Adornos og Horkheimers kritiske teori, Schillers kulturimperialisme og Habermas' kommunikative refleksion. Især bliver Schillers kulturimperialisme, der handler om vestens (læs USA) kulturelle overherredømme, sat under kritisk belysning. Hermansen mener, at denne kulturimperialisme er stærkt overdreven. Der er derimod tale om, at globaliseringen har skabt både en kulturel kreolisering, hvor forskelligartede kulturelle mønstre indgår i gensidige udvekslinger og læringsprocesser, og hvor en kosmopolisering i vidt omfang integrerer verdens kulturelle systemer i sin egen kulturelle baggrundshorisont. Hermansen skriver, at han vil: "holde fast i, at tendenser til kulturel kreolisering og kosmopolisering er i klar fremdrift, om end absolut ikke fuldt ud realiseret. Således synes kulturkritikkens muligheder under den kulturelle globaliserings betingelser ikke ensidigt at forbedres, men dog overvejende at fremmes i takt med øget kulturel kulturproduktion". Bevisførelsen for disse påstande er Hermansen dog ikke overlegen i, og hans eksempler virker heller ikke overbevisende, selvom der refereres til en del faglitteratur. En diskussion om elitens magt, og de fattiges tilsvarende afmagt havde sandsynligvis kunne sætte kapitlet i et bredere og mere nuanceret perspektiv.

Bogens mest læseværdige kapitel står redaktøren Lars Bo Kaspersen selv for "Farvel til globalskabens årti?". Dybest set er der tale om en – ganske god – kritik af Noreena Hertz "Silents Takeover" fra 2002. En bog der har tilslutning fra såvel den politiske højre- og venstrefløj som fra en række samfundsforskere. Aktualiteten af kritikken er for øvrigt ikke blevet mindre af, at Informations Forlag i februar 2005 har udsendt en dansk oversættelse "Den tavse magtovertagelse".

Kaspersen kridter straks banen op over for Hertz' analyser: "Egentlig er det jo pudsig, at et sådant globaliseringsperspektiv, der fint korresponderer med gamle Karl Marx' analyser, får så stor gennemslagskraft i disse år ganske kort tid efter, at alle stod på nakken af hinanden for at fortælle at Marx jo som bekendt tog fejl! Mere interessant er det imidlertid i denne sammenhæng, at endnu en bestseller produceres – denne gang af Hertz – ved at fremføre denne unuancerede og måske endda forkerte globaliseringspåstand". Kaspersen forsøger at punktere en række af Hertz' påstande og mener fx., at det er en vildfarelse, at virksomhederne i vidt omfang definerer det offentlige rum, og at det er dem der styrer staten. Kaspersen mener, at staten faktisk har skabt markerne. Ligeledes mener han, at statens deregulering af de internationale finansmarkeder ikke, som påstået af Hertz, er udtryk for en svækkelse af statens rolle i en globaliseret verden, men derimod, at det frie marked og laissez-faire politik i bund og grund er et resultat af en stærk stat og ikke kan eksistere uden denne. Kaspersen skriver: "Kun en hegemonisk stat – dvs. en stat, som er i stand til at være dagsordenssættende politisk, militært og ideologisk – har magt til at understøtte en bestemt arkitektur i den internationale økonomi, kan systemet opretholdes. I efterkrigstiden har det været USA, som overtog den rolle Storbritannien havde spillet frem til 1. Verdenskrig....USA skriver i en vis udstrækning loven for alle andre". Den påståede globalisering – som Kaspersen faktisk fornægter – har givet nyliberalismen ideologisk vind i sejlene i deres angreb på keynesiansmen, socialde-

mokratismens forskellige udformninger af velfærdsstater. Privatisering af velfærdsydelser giver imidlertid ikke forbrugerne reel indflydelse på ydelsernes karakter. Kaspersen går også i rette med den fejlagtige opfattelse, at staternes skattegrundlag er vigende med deraf faldende velfærdsudgifter til følge. Han mener ikke at det er en økonomisk nødvendighed, men et resultat af en *politisk beslutning*. Kaspersen forfægter også Hertz' påstand om det politiske demokratis fallit. Kaspersen mener faktisk, at hele globaliseringsdebatten har været med til at lamme de politiske handlemuligheder. Han skriver. "Globaliseringen findes ikke som den type af realitet, som det ofte hævdes, og kan dermed være et tvingende argument i politisk øjemed. Det bruges i stedet for at gennemføre stærkt ideologiske programmer". Selvom jeg langt fra er enig med alle Kaspersens påstande og empiri, så fortjener hans oplæg til debat en langt større udbredelse end den lidt hengemte plads, den er blevet givet i denne bog.

Bogen er for dem, som har mod på at kaste sig ud i en række teoretiske og ofte abstrakte problemstillinger. Der er ingen tvivl om, at bogen kan bidrage til en større teoretisk indsigt i globaliseringens politiske, økonomiske og kulturelle aspekter. I forordet udtrykkes der et ønske om, at bogen kan ses som et indspark i den almindelige offentlige debat. Det tror jeg nu, at dens abstraktionsniveau i sig selv vil forhindre. Kaspersens kapitel er måske en undtagelse.

Samlet set forbliver det en slags lærebog i globaliseringsteori, og med disse ord kan bogen anbefales.